

ČAJ

Pro chvíle pohody

LEDEN 2019

Časopis Autorů Jičínska

LEDEN

Po Novém roce je svět lepší
od rýmy občas kýchneš HEPCÍ.

Na každém rohu hromada sněhu
a v očích dětí cítíš něhu,
že je sníh okamžitě láká
ozdobit svět sochou sněhuláka.

To pro ty starší není žádný med,
když na chodníku vládne led,
a v očích vidíš naději,
že v březnu se snad zahřeje.

Václav FRANC

148

Vážení čtenáři,

lednové číslo již 18.ročníku ČAJe nás zavede do severských zemí.

Právě knihy z Finska, Švédska, Dánska, Norska a Islandu
se stále častěji dostávají na pulty našich knihkupectví,
na poličky knihoven, a tak jsem se jako čtenář chtěl dozvědět,
proč je tomu tak.

V pojednání „**Severská literatura mýma očima**“

jsem si vybral knihy autorek a autorů z výše uvedených zemí.
Nejedná se zcela určitě o nějaký úplný výčet, spíše náhodný výběr,
ale doufám, že jsem alespoň několik známých jmen
zachytil a představil.

Profesionálně se severskou literaturou zabývá

Jitka Jindřišková,

místopředsedkyně spolku Skandinávský dům.

V rozhovoru mi vysvětlila, že:

„Literatuře se na Severu daří velmi dobře!“

Tvorbu regionálních autorů zastupuje **Zlata Zákoutská.**

Zavede nás do Krkonoš (povídka „**Stalo se v Krkonoších**“)
poloviny 50.let 20.století.

Osobní zážitek vtělila do dramatické povídky
o jednom zranění na horách se šťastným koncem.

Příjemné, snad inspirativní čtení o literatuře severských zemí,

Vám přeje

Václav

HOST ČAJe : SEVERSKÁ LITERATURA

„Literatuře se na Severu daří velmi dobře!“

ROZHOVOR – JITKA JINDŘIŠKOVÁ

Určitě vám neuniklo, že stále častěji se na pultech našich knihkupectví setkáváme s knihami severských autorek a autorů. Čestným hostem veletrhu Svět knihy Praha 2016 byly koneckonců severské státy – Dánsko, Finsko, Island, Norsko a Švédsko. Možná i tento fakt přispěl k dalšímu zpřístupnění literatur těchto zemí českým čtenářům. A tak jsem se rozhodl podívat se na severskou literaturu v lednovém čísle ČAJe trochu podrobněji. Požádal jsem Jitku Jindřiškovou, místopředsdkyni spolku Skandinávský dům (viz <http://www.skandinavskydum.cz/>), autorku článku „Fenomén severské krimi a český trh“ v časopisu SVK Hradec Králové *U nás* (vyšlo 14. 6. 2018 v čísle Ročník 28 (2018), Číslo 2, v sekci Okénko), který mě zaujal, o rozhovor právě na téma severská literatura a český trh.

- S kolegy ze Skandinávského domu v islandském nakladatelství Bjartur (Jitka Jindřišková druhá zleva).

Můžete nám blíže představit Skandinávský dům?

Skandinávský dům je česká nezisková organizace. Severské státy nemají v České republice oficiální kulturní institut, a tak z nadšení absolventů a studentů severských jazyků vznikla v roce 2005 naše organizace, jejímž cílem je prezentovat české veřejnosti severskou kulturu. Za tímto účelem pořádáme rozmanité kulturní akce, provozujeme veřejnosti přístupnou knihovnu a informujeme o severském kulturním dění v České republice. Na našich internetových stránkách publikujeme také rozmanité články, například rozhovory se severskými spisovateli, reportáže z koncertů či jiných akcí, recepty, zajímavosti o severských výročích či jazycích. Jelikož si nezanedbatelnou část prostředků potřebných k provozu musíme zajistit vlastními silami, nabízíme možnost inzerce, zprostředkováváme překlady a tlumočení nebo prodáváme knihy a naše propagační materiály.

- Přiznám se, že pro mě coby nečtenáře detektivek byl první kontakt se severkou literaturou spíše finský autor Arto Paasilinna, ale pro většinu českých čtenářů byly právě detektivky tím prvním setkáním se severskou literaturou. Je tomu skutečně tak?

První setkání se severskou literaturou může být pro české čtenáře velmi různé. I na českých jevištích jsou hojně uváděna dramata Henrika Ibsena. Hlavně dříve se hodně četli autoři jako Sigrid Undsetová (*Kristina Vavřincova*), Trygve Gulbrandsen (*Věčně zpívají lesy*) a Mika Waltari (*Egypt'an Sinuhet*), jejichž knihy vycházely v desetitisícových nákladech. Já osobně začínala staroseverskými literárními památkami v době, kdy mě fascinovali vikingové. Dnes se nepochybně velké oblibě těší detektivky. Mezi nimi coby pionýr v ohledu popularity vyčnívá Stieg Larsson, na jehož úspěch navázal Jo Nesbø. Zmíněný Arto Paasilinna je nicméně v ČR také nesmírně populární, i když ho z pomyslného trůnu severské humoristické literatury v posledních letech sesadil *Stoletý stařík, který vylezl z okna a zmizel* Jonase Jonassona a knihy Fredrika Backmana (*Muž jménem Ove*).

- Kdo ze severských autorů nejvíce na počátku 21. století oslovil české čtenáře?

Zřejmě Stieg Larsson a jeho trilogie *Milénium*, která předznamenala až neuvěřitelný rozmach severské krimi nejen na českém trhu. I díky tomuto úspěchu se do češtiny začalo překládat více severských knih obecně. Do povědomí českých čtenářů se ale dostala celá řada dalších spisovatelů – namátkou jmenujme Sofi Oksanen, Kariho Hotakainena, Petera Høega, Helle Helle, Erlenda Loea, Larse Saabyeho Christensena, Josteina Gaardera, Pera Olova Enquista a Torgnyho Lindgrena.

- Proč jsou severské detektivky vůbec tak oblíbené?

Myslím si, že důvodů je hned několik. Severské země jsou z hlediska prostředí pro detektivní příběhy jako stvořené, a to i přesto, že skutečný počet zločinů je tam ze statistického hlediska velmi nízký. Seveřany ale detektivky baví psát i číst, a tak je mají skvěle řemeslně zvládnuté. Typickým prvkem je život vyšetřovatele, ať už se jedná o policistu, právníka, či jinou profesi. Čtenář nesleduje jen vyšetřování případu, ale i vyšetřovatelovy rodinné nebo pracovní problémy a úspěchy. K úspěchu severské krimi v posledních letech přispívají i nakladatelství kvalitním zpracováním – převod do češtiny svěřují osvědčeným překladatelům a dávají si záležet nejen na sazbě a obálce, ale i na propagaci. Alespoň tedy v případě těch opravdu úspěšných autorů, jakými jsou třeba Lars Kepler, Jo Nesbø nebo Samuel Bjørk. Neplatí to ale stoprocentně, islandské detektivky se zpravidla stále překládají přes třetí jazyk, což je na výsledku znát. Přesto má taková Yrsa Sigurðardóttir, v jejíž knihách zejména přímá řeč dost skřípe, u nás řadu nadšených čtenářů.

- Dalším fenoménem dnešních dnů je migrace. I do Švédska a dalších zemí míří stále více přistěhovalců. Projevuje se tento fenomén i v literatuře?

Samozřejmě. Imigrace do severských zemí není nic až tak nového, ale je pravda, že hlas cizích kultur na Severu v poslední době sílí. Mezi úspěšnými severskými spisovateli najdeme řadu cizokrajných jmen – v některých případech se jedná o druhou, či dokonce třetí generaci, jejíž příslušníci se v severských zemích narodili a vyrostli, bezpečně tedy ovládají daný severský jazyk. Týká se to například švédského spisovatele Jonase Hassena Khemiriho, který se ve svých dramatech a románech (*Všechno, co si nepamatuju*) zabývá předsudky nahlíženými z různých úhlů. Odlišným příkladem může být dánský autor Alen Meškovi, jenž zpracovává vlastní zkušenosti s válkou v Jugoslávii a útekem za svobodou (*Ukulele jam, Stan pro jednoho*). Přistěhovalecká tematika pak pronikla i do detektivek – v sérii Jussiho Adlera-Olsena o oddělení Q tvoří vyšetřovací dvojici komisař Carl Mørck a Arab jménem Asad, u Kati Hiekkapelto zase Maďarka narozená v Jugoslávii Anna Fekete.

- Nedávno jsem přečetl první knihu v životě od islandské autorky. A to *Výhonek osmilisté růže* od Audur Avy Ólafsdóttir. Kniha mě zaujala. Je třeba islandská tvorba popelkou, co se týče překladů ze severských zemí?

Z islandštiny se ze severských jazyků překládá nejméně, především kvůli znatelně nižšímu počtu překladatelů. Ale tradice tu je dlouhá, a to zejména

díky Heleně Kadečkové, která přeložila právě i zmíněný *Výhonek osmilisté růže*. V posledních letech počet překladatelů z islandštiny a zájem o islandskou literaturu roste. Zasluhou nakladatelství Dybbuk máme v češtině k dispozici hned několik románů od Sjóna (*Měsíční kámen*, *Múza z lodi Argó*), Jóna Kalmana Stefánssona (*Letní světlo, a pak přijde noc*; volná trilogie *Ráj a peklo*, *Smutek andělů*, *Lidské srdce*) a Gyrðira Eliassona (*Mezi stromy*, *Měděné pole*). Islandská literatura je přece jen svébytná, obvykle klade důraz na přírodní motivy a čerpá z lidové slovesnosti.

- Tak trochu jsem hledal poezii? Můžete nabídkou i básničky a básníky z těchto zemí? Nebo platí, že přeložená báseň do cizího jazyka už není zcela autentickou výpovědí autora? Nebo je poezie na Severu popelkou?

Poezie na Severu rozhodně není popelkou, tou je její překlad do jiných jazyků. Básnická tvorba tam má stejně silnou tradici jako realistická próza a oproti ČR se poezii věnuje mnohem větší pozornost. Domácí poezie se hojně vydává, cituje i čte. U nás je však poptávka po poezii, a obzvlášť překladové, tak nízká, že se nakladatelstvím nevyplatí překládovou poezii vyjma klasiků z největších literatur vůbec vydávat. Překladem poezie se také nemůže zabývat kdekdo, a potenciálních překladatelů severské poezie je málo. Přesto se občas nějaké vlašťovky objevují, například sbírka *Malý kruh* Jana Erika Volda, *Misto ženy* Vilji-Tuulii Huotarinénové nebo *Přijde smrt a vezme ti míry* nobelisty Tomase Tranströmera. Občas jsou jednotlivé básně či cykly publikovány časopisecky, například v literárně-kulturních periodikách *Weles*, *H_aluze*, *Plav* nebo *Tvar*.

- Jako autor zaměřující se spíše na humor mě zaujala jména finských autorů, např. Tuomas Kyrö (*Mrzout*) či Arto Paasilinna (*Autobus sebevrahů*). Jak je na tom s humorem právě severská literatura?

Je na tom velmi dobře, byť zpravidla se jedná o humor černý, někdy vyloženě černočerný. Arto Paasilinna byl prvním, kdo na Severu začal ve velkém psát humoristické romány. Doslova smršť tohoto typu literatury spustil ale až *Stoletý starík, který vylezl z okna a zmizel* Jonase Jonassona. Důležitým prvkem, kterým se Jonassonovi podařilo zaujmout, je propojení humoru s hlavní postavou seniora. Ukázalo se, že poptávka po podobných příbězích je značná, a tak vznikly knihy Cathariny Ingelman-Sundbergové (*Brambory na vloupačku*) nebo příběhy Minny Lindgrenové (trilogie *Babičky*) o akčních stařenkách z domova důchodců. Na podobný recept vsadili i Tuomas Kyrö a Fredrik Backman (*Muž jménem Ove*) – jejich morousovití postarší muži si sice na všechno stěžují, ale hluboko

v hrudi jim buší srdce ze zlata.

- Jak velký ohlas měla přítomnost severských autorů na vzpomínaném pražském knižním veletrhu? A kdo se osobně zúčastnil?

Nechtěli jsme, aby se jednalo jen o jednorázovou akci, a tak vznikla kampaň #ReadNordic, která české čtenáře se severskou literaturou seznamovala téměř rok před samotným veletrhem. Součástí kampaně byla čtenářská výzva, soutěž o nejlepší recenzi pro studenty středních škol a řada kulturních akcí, při nichž do ČR zavítali například Martin Jensen nebo Erlend Loe. Na samotný veletrh Svět knihy Praha přijalo pozvání 17 spisovatelů, mezi nimi Jostein Gaarder, Sjón či Katja Kettu. Ke zdařilé prezentaci severské literatury kromě hojně navštívených besed, minikurzů severských jazyků, gastronomicko-literárních pořadů Eat&Read Nordic aj. nepochybně výrazně přispěl originální výstavní stánek, jehož návrh zvítězil v designové soutěži studentů ČVUT. Slavnostního otevření stánku se zúčastnil i tehdejší dánský ministr kultury Bertel Haarder.

- Jestli jsem dobře pochopil ze stránek vaší organizace, tak vy se věnujete hlavně norské literatuře. Překládáte z norštiny?

Vystudovala jsem nordistiku na Masarykově univerzitě. Blízké jsou mi všechny severské země včetně Finska, ale nejvíce se opravdu věnuji Norsku a norské literatuře, a to jak v rámci činnosti Skandinávského domu, tak mimo ni. Přeložila jsem fantasy trilogii *Havraní kruhy* Siri Pettersenové a několik dětských knih (série *Případy pro Detektivní kancelář č. 2 a Kepler62*). Mým posledním překladem je román Pedra Carmony-Alvareze *A počasí se změnilo, přišlo léto a tak dál*, který bych doporučila náročnějším čtenářům. Překlad mě stál hodně úsilí a času, ale přesto se těším, že mě v budoucnu čeká ještě spousta podobně kvalitních titulů.

- Kdo by z norských autorů zasluhoval naši pozornost?

Do češtiny byla z norské literatury přeložena celá plejáda autorů. K těm nejdůležitějším určitě patří Erlend Loe, Lars Saabye Christensen, Ingvar Ambjørnsen, Per Petterson, Roy Jacobsen, Dag Solstad, Jostein Gaarder, Tore Renberg. Z toho, co jsem četla v poslední době, mě mile překvapil román *Malé klíče, velké pokoje* Bjørg Vikové ve zdařilém překladu studentek Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Ze starší literatury k mým oblíbencům patří Tarjei Vesaas (*Ledový zámek, Bělidlo*) a trilogie *Malý lord* Johana Borgena. Výborná je také dystopie *Bídné roky* Knuta Faldbakkena nebo bezmála kultovní psychologické romány *Kolos* Finna Alnæse a *Uprchlík kříží svou stopu* Aksela Sandemoseho.

- Čím vás vůbec přitahují severské země? Jak často do těchto zemí jezdíte?

Myslím, že čím déle se někdo daným tématem zabývá, tím obtížnější je pro něj na podobnou otázku odpovědět. Na začátku mého zájmu o Sever stála severská mytologie, kterou jsem si na gymnáziu vybrala pro referát. Dá se říct, že mě zaujala především severská literatura a kultura v užším smyslu toho slova. Výběr oboru na vysoké škole přesto byl velkým krokem do neznáma. Až zpětně jsem zjistila, že jsem si zvolila dobře a že mě oslovují i další aspekty severských zemí – jejich historie, příroda, památky, hodnoty... Na Sever od začátku studia na vysoké škole jezdím téměř každý rok. Dřív především studijně, dnes spíš na dovolenou – letos v létě jsme s přítelem navštívili švédský ostrov Gotland, kam jsem se toužila podívat od střední školy.

- Často se u nás setkávám s názorem, že česká čtenářská obec je malá, protože nás je prostě jen deset miliónů. Jak se daří literaturám, které nejsou na čtenáře početně větší, nebo dokonce výrazně menší? Jaké jsou tamní náklady knih?

Literatuře se na Severu daří velmi dobře. Spisovatelé se těší respektovanému postavení ve společnosti a bývají často přizváni, aby se vyjádřili k důležitým otázkám včetně těch politických. Ve školách se klade velký důraz na literární gramotnost, knihovna je brána jako ústřední bod komunitního života a existuje řada stipendií pro spisovatele a další granty. V Norsku je nulové DPH na knihy a stát odkupuje od každého domácího titulu, který splňuje kvalitativní kritéria, tisíc výtisků, které věnuje knihovnám po celé zemi. Tisíc kusů je přitom náklad, kterým současná beletrie v českém prostředí většinou končí. Norský stát tak podporuje nakladatele, kteří se nemusejí bát vydat ani začínající norské autory. Poměr vydávaných knih v souladu s tím hovoří výrazně pro domácí tvorbu, situace je tedy opačná než na českém trhu.

- Kolik korun v přepočtu stojí v severských zemích běžná kniha beletrie? Nebo už vítězí e-kniha?

Nová kniha zpravidla nejprve vyjde v pevné vazbě, běžná cena se při přepočtu na naši měnu pohybuje kolem jednoho tisíce Kč. Po několika měsících se vytiskne větší náklad paperbackové verze, která vyjde zhruba na čtyři sta Kč. E-kniha stojí podobně jako paperback, zpravidla ještě o trochu méně. I za menší nákup v severském supermarketu zaplatíte víc. Koupit knihu si tedy může dovolit opravdu každý. I když je většina beletrie dostupná v elektronické podobě a počet vydaných e-knih každoročně roste, jejich poměr vůči papírovým knihám je na Severu nižší, než bychom

možná čekali. Nemám k dispozici přesná data, ale severský trh zřejmě není oproti „českému“ až tolik napřed. S čím se však na Severu nakladatelství téměř nepotýkají, je u nás bohužel časté ilegální kopírování e-knih.

- Jak je možné, že se severská literatura tak rychle dostala do povědomí našich čtenářů? Jaká je kulturní politika tamních zemí? Slyšel jsem, že podporují překlady, tedy čeští překladatelé jsou i velmi slušně honorováni. Je to pravda?

To mě rozesmálo. Je pravda, že severské země překlady beletrie i naučné literatury do cizích jazyků podporují prostřednictvím svých kulturních rad či literárních agentur, které se obecně věnují prezentaci severské literatury navenek, iniciují kontakty mezi nakladatelstvími a podporují prezentace domácích autorů v zahraničí. Speciální pozornost věnují právě překladatelům. Čeští nakladatelé možnosti žádat o podporu na překlad hojně využívají a jistě je to jeden z důvodů, proč se objem severských knih na českém trhu v posledních letech zvýšil. Neznamená to však, že by čeští překladatelé ze severských jazyků byli „velmi slušně honorováni“. Zpravidla jsou honorováni podobně jako jejich kolegové překládající z jiných jazyků, přičemž výše odměny se řídí spíš konkrétním nakladatelstvím. Snaha zlepšit aktuální situaci kolem smluvních podmínek, které se zdaleka netýkají jen nízkých honorářů, však bude jednou z náplní činnosti vznikajícího spolku překladatelů ze severských jazyků.

- V čem bychom se v Čechách mohli poučit ze Severu v kulturní oblasti?

V posledních letech, kdy se na Severu dostaly k moci středopravicové vlády, není situace v kultuře růžová ani tam. Přesto si neumím představit, že by se tam nahlíželo na kulturu jako na něco, bez čeho se lze obejít či co by mělo mít ryze komerční charakter, jak někdy slýchám u nás. Kultura, v čele s literaturou, je pojímána jako důležitá součást společnosti a jak spisovatelé, tak jejich díla se účastní veřejné debaty, nezřídka politické. Politika je přirozenou součástí života každého z nás a umění by ji nemělo opomíjet, nebo se jí dokonce programově vyhýbat. I takové hlasy se přitom u nás nezřídka ozývají. Na druhou stranu mi v ČR přijde velmi pozitivní, kolik lidí se kultuře věnuje, a to i ve svém volném čase.

- Zeptám se naopak: Koho z českých autorů znají severští čtenáři?

Seveřané, alespoň ti vzdělaní, dobře znají velikány české literatury – Jaroslava Haška, Franze Kafku, Karla Čapka, Jaroslava Seiferta, Bohumila Hrabala, Václava Havla a Milana Kunderu. Se současnou literaturou je to horší, v podstatě se mi vybavuje jen Jáchym Topol. Bohemistů je na Severu

poskrovnu, a českých překladů tak i vzhledem k malé poptávce a obecně nízkému počtu překladové literatury vzniká jen málo.

- Pořádáte i autorská čtení českých autorů na severu Evropy?

Cílem činnosti Skandinávského domu je prezentace severské kultury české veřejnosti, tedy kulturní akce pořádáme pouze u nás. Na Severu se tomu věnují příslušné instituce, například České centrum ve Stockholmu. V rámci posledního ročníku festivalu Dny Severu jsme ale zavedli novinku v naší dramaturgii pořadů – společnou debatu severského a českého autora. Téma globální společnosti, moderních technologií a svobodné vůle svedlo dohromady finského spisovatele Jussiho Valtonena a českou autorku Markétu Baňkovou a beseda o tabu v dětské literatuře zase švédskou spisovatelku a ilustrátorku Pernillu Stalfelt a českou autorku Petru Soukupovou.

- Děkuji za rozhovor a třeba někdy na Světu knihy Praha na viděnou.

Václav

Severský stánek na veletrhu Svět knihy Praha 2016.

Řadu dalších zajímavých informací najdete na stránkách:
www.skandinavskydum.cz | www.readnordic.cz

SEVERSKÁ LITERATURA MÝMA OČIMA

Václav Franc

Severská literatura je velmi široký pojem, a tak nepředpokládejte, že bych v tomto krátkém pojednání celou problematiku obsáhl. Níže uvedení autoři a níže uvedené knihy jsou jen malou ochutnávkou bohatých „severských“ stolů s knihami. Prostě představím několik zajímavých knih, které mě jako autora něčím zaujaly. Postupně projdu všechny severské země. Bohužel nevěnuji se poezii.

FINSKO

Finskou ochutnávkou zastupují tři muži a jedna žena. Mám rád humor, a tak jsem sáhl po knihách **Arto Paasilinna** (*1942), **Tuomase Kyrö** (*1974), **Miiky Nousainen** (*1973) a **Sofi Oksanenové** (*1977), která se narodila finskému otci a estonské matce, takže její tvorba často čerpá náměty z pobaltských zemí.

Arto Paasilinna je jeden z nejoblíbenějších finských spisovatelů, autor převážně humoristických románů. V současnosti je nejprodávanějším finským autorem. Jeho knihy se překládají do řady cizích jazyků a u nás je známý především díky nakladatelství Hejkal. Já bych se chtěl podívat blíže na dvě knihy, a to „Krátká paměť pana rady“ a „Autobus sebevrahů“.

Krátká paměť pana rady

Nakladatelství Hejkal v roce 2009

Překlad Vladimír Piskoř

Hlavní postavou románu je starý sklerotik Taavetti Rytönen, který náhodně zastaví taxi řízené Seppo Sorjonenem a od té chvíle se život obou mužů nerozlučně spojí. Nejprve se sice taxikář snaží vrátit pana radu do jeho bývalého života, ale neúspěšně, takže nakonec rezignuje na svoji profesi, stane se z něj opatrovatel a vlastně lidový lékař, aby mohl pečovat o blaho pana Rytöna. Jejich putování, přes tankistické extempore, vede k zemědělcům a bývalému písaři tankové rotě Heikki Mäkitalovi, který má svého podnikání v zemědělství tak akorát dost, takže se rozhodne svůj statek zlikvidovat. Vznikne kolem toho hodně neuvěřitelných příhod až po odlov volně vypuštěných býků, kontakty se skupinou francouzských turistek, které dávají přednost životu ve volné přírodě. A nakonec román končí šťastně svatbou, na které sklerotický rada pronese nezapomenutelný

projev věnovaný především všem mužům, kteří položili životy v tankových bitvách.

Autor prostě pobaví jako např. jeho přirovnáním ženy jako auta: viz str. 14: „Žena, pokud o ní mluvíme jako o autu, je vždy osobním vozem. Krásná žena vypadá v mládí jako rozkošný kabriolet, ale věnuje-li se divokým jízdám, nevydrží kastle. Na ženě se objeví promáčkliny, barva oprýská, prahy prorezavějí, při couvání se rozbije zadní blinkr a dávat nový nemá smysl.“

Zajímavý je i pohled na problematiku EU ve Finsku, např. mléčné kvóty, viz str. 81: „, Státní moc stanovila hospodářům mléčné kvóty. Když se vyrobilo víc, tak za to člověka potrestali. Pole, úrodnou půdu, bylo třeba rozparcelovat, a teď naposledy přišli s úhorem. Ročně patnáct procent polí se musí nechávat ladem, napospas plevelu, a když se člověk nepodřídí, platí pokuty, tisíc marek za hektar. Stroje jsou drahé jako nikdy, ale za obilí a mléko dostane člověk místo peněz pokutu.“

Vrcholem potom je pasáž, kdy dojde k úplné likvidaci statku a vyšetřovací komise celý případ uzavře následovně, viz str. 125-126: „Celý statek byl shledán za totálně zničený ... S odkazem na předešlé body konstatujeme, že majitelé dotyčné farmy příkladně prospěli národnímu hospodářství, za což by proti nim nemělo být vzneseno obvinění u žádné instituce. Naopak by bylo žádoucí udělit jim při vhodné příležitosti konkrétní ocenění, například v podobě čestné vlaječky nebo jiného pamětního dárku.“

Autobus sebevrahů

Vydalo nakladatelství Hejkal (2006)

Překlad Vladimír Piskoř.

Jak již sám název napovídá, téma je značně morbidní, ale jak praví lidová moudrost uvedená v záhlaví knihy (Na životě je ze všeho nejzávažnější smrt, ale ani ta není tak závažná.) Nejedná se o smutnou knihu, spíše naopak. Autor vystavěl svůj tragikomický příběh na náhodném setkání dvou sebevrahů (podnikatel Onni Rellonen a plukovník Hermanni Kemppainen) na stejném místě se stejným úmyslem - zasebevraždit se. A vznikne z toho inzerát, na který zareaguje více než šest set lidí, které život omrzel. Protože hlavní dva organizátoři na všechno nestačí, musí jim vypomáhat zástupkyně Helena Puusaariová. A dojde na myšlenku setkání sebevrahů a nakonec i „geniální nápad“ - hromadnou sebevraždu. Autobus plný sebevrahů putuje nejen Finskem, ale vydává se na velkou cestu do Evropy.

Tolik velmi krátce z obsahu, ale kniha nabízí celou řadu humorných scén a

prapodivných náhod, osvětluje hrdiny v nejrůznějších životních situacích, které nutí člověka přemýšlet o smyslu lidské existence, nepromarnění života a hledání těch pravých hodnot. Takže ten, kdo by hledal pouze humor, bude možná v závěru zklamán, neboť Paasilinna si všímá celé řady problémů společnosti a popisuje je s humornou nadsázkou. např. jeho pohled na současnou reklamu, vystihuje nejlépe na str. 187 : Copak má smysl žít, když se vám nedostává prostředků na všechno to krásné, co vám reklama ustavičně podstrkuje? Utriainen odhadoval, že deprimováno vlezlou reklamou se ve Finsku každoročně zabije přinejmenším pět set lidí. Podle Utriainena by se reklama měla na celém světě zakázat, protože je stejně drahá jako zbrojení, ale zhoubnější. Finsko by se v tomto ohledu mohlo stát vzorovým příkladem.

Kniha *Autobus sebevrahů* mě zaujala svojí aktuálností, nadhledem, ironií a nakonec i vyústěním, že i sebekrásnější sebevražda se nikdy nemůže vyrovnat životu samému.

Tuomas Kyrö je finský spisovatel a autor komiksů. Debutoval v r. 2001 románem *Nahkatakki* (Kožená bunda). Za svůj román *Liitto* (Svazek) byl v roce 2005 nominován na nejprestižnější finskou literární cenu Finlandia. Časem ho přestalo bavit psát o vážných věcech a uvedl do života Mrzouta. Starého bručouna, s kterým se nejdřív seznámili rozhlasoví posluchači, a protože se jim náramně líbil, můžete si teď jeho popuzené hudrování i přečíst i vy.

Mrzout

Vydalo nakladatelství ARGO v roce 2017

Překlad Ema Stašová

Hlavní hrdina této knihy je mrzout. Ne, on je něco víc, on je Mrzout. Soused a jediný kamarád mu umřel, manželka je v domově s pečovatelskou službou a doktor mu řekl, že jestli nezmění životosprávu, ucoupou se mu žíly. Ale on dobře ví, že to nejsou tuky a cholesterol, co mu je ucpává. Stačí upustit páru a žíly budou jako nové – člověk si prostě potřebuje pořádně zanadávat. Na sních, na syna, na kojící matky, na frontu v lékárně, na všechny ty zbytečné novoty... na život. "To jsem se zas jednou dožral..." hartusí Mrzout, ale my se popadáme za břicho.

A co mě na knize zaujalo?

Str.173: Ze života nám nic nezůstane, ani si z něj nic neodneseme. Kdo to pochopí, ten si podobných obyčejných chvil začne setsakramentsky vážit. Ale člověk je tvor omezený.

Str.102: Parlament se mění, úředníci se mění, jen buzerace je věčná.

Str.110: Slyšíte, co říkám, vy tajtrlíci z reklamního oddělení, prodeje a agentury veřejného mínění s těmi vašimi cílovými skupinami?

Str.144: Nikdy nemůžete vědět, kdy se děckám ten jejich superpočítač porouchá. A to vám pak my staří ještě budeme dobří, poněvadž víme, jak stavět domy, rybařit a trávit čas bez elektrických spotřebičů.

Miika Nousiainen nás v knize „Kořeny“ zavede do zubní ordinace nejen ve Finsku, ale dokonce i v dalekém Thajsku. Všechno začne při jednom ošetření bolesti zubů, kde zubař Esko ošetřuje svého bratra Pekku, i když ještě netuší, že jsou vlastně příbuzní. Pochopíte, že jako zubař jsem nemohl odolat. Možná že nejlépe vystihuje jeho knihy ukázka ze str.295: „Humor a romantiku je těžké propojit, ale hlavní je, že se o to někdo pokouší.“

Kořeny

Vydalo Nakladatelství XYZ, 2017

Překlad Vladimír Piskoř

Hlavní hrdina Pekka Kirnuvaara je rozvedený, má dvě děti, dceru a syna, vídá je jednou za čtrnáct dní o víkendu, kdy mu je bývalá manželka Tiina svěří do péče. Jednoho dne jej začnou bolet zuby, takže musí vyhledat odbornou pomoc, ošetřuje jej MDDr. Esko Kirnuvaara. Pekkovi je jasné, že je to jeho příbuzný, nejspíše bratr. A tak začne pátrání po otci Onnim, který tříletého Pekku a manželku opustil. Otcova sestřenice Raili zavede oba bratry na další stopu, tentokrát do Švédska. Tam najdou sestru Saru. Jenže tím pátrání nekončí, musejí se vydat do Thajska, kde žije další sestra Fana a nakonec až do Austrálie, tam mají další sestru Sunday. Až v Austrálii jim jakýsi Allan Pekkala poví pravdu o jejich otci.

Pekka nejen že poznává svoji rodinu, ale nachází i zcela nový vztah ke svým dětem, začíná chápat řadu dříve nepochopených souvislostí, dokonce si začne čistit zuby dentální nití.

Zubař Esko žije sám. Vyrůstal u pěstounů. Jeho pěstounský otec byl zubař, takže nakonec i on vystudoval stomatologii a teď celý život léčí zuby a zubní kanálky. A myslí si, že je to nejdůležitější věc na světě. Až v Thajsku objeví zubní sestřičku Nele.

Kromě zubařských záležitostí jsem si poznamenal:

Str.297: Tehdy jsem konečně pochopil, že na člověku jsou i jiné důležité věci než zuby. Ani na stránce smutečních zpráv v Helsingin Sanomat se nikdy nedočteme, že nebožtík měl dobré zuby. Nebo že držitel Nobelovy ceny míru má tři kazy.

Zajímavé je, že střídavě vyprávějí Pekka a Esko, takže můžeme na děj nahlížet ze dvou pohledů.

Kniha je i o multikulturalismu, o tom, že dopředu odsuzujeme věci, o kterých nemáme ani potuchy. Mnohdy netušíme, že sami jsme součástí něčeho, co se nám nelíbí.

Sofi Oksanen vystudovala dramaturgii a literaturu na univerzitách v Jyväskylā a Helsinkách. Debutovala roku 2003 prózou Stalinovy krávy (č. 2012), roku 2005 vydala svůj druhý román Baby Jane (č. 2014). Světového věhlasu dosáhla třetím dílem Očista (č. 2010), za nějž získala řadu literárních ocenění v čele s prestižní cenou Finlandia a Prix Femina pro zahraniční román. Česky dále vyšla próza Čas ztracených holubic (2013). V březnu 2013 obdržela spisovatelka Literární cenu Severské rady, která je označována jako „malá Nobelova cena“. Díla Sofi Oksanen vyšla ve více než čtyřiceti zemích.

Očista

Vydalo nakladatelství Odeon, 2010

Překlad Jan Petr Velkoborský

Příběh dvou žen, dvou časových období, kde mladší z žen Zara utíká před svým pasákem ke své tetě Aliide na počátku 90.let 20.století. Současný příběh spouští děj z počátku 2.světové války, který rozplétá osudy jedné rodiny, dvou sester Aliide a Ingel, lásky k Hansi Pekkovi.

První dějová linie se odehrává v Estonsku 40.let 20.století, druhá linie je situována do období rozpadu Sovětského svazu. Aliide Truu ukryje před mafiánským pasákem dívku Zaru, aniž by tušila, že je to vnučka její sestry Ingel. Začíná si vybavovat na nepříjemné vzpomínky svého mládí. Vzpomíná, jak se nešťastně zamilovala do Hanse Pekka, manžela své sestry Ingel. Hans pracuje pro estonský odboj a sestry ho skrývají v komůrce svého domu. Nakonec Aliide spolupracuje s komunistickým funkcionářem Martinem, zařídí deportaci sestry a její malé dcery Lindy na Sibiř. Zara se narodila ve Vladivostoku, kde žije její matka Linda s babičkou Ingel. Naletí na líbivé sliby života v západní Evropě. Je sexuálně zneužívána a na útěku najde pratetu Aliide, čímž se kruh uzavírá. Zara se skrývá v komůrce, kde se před lety skrýval její dědeček Hans. Z jeho deníků si dosazuje do tajeňky života další fakta. Příběh končí dramatickým rozuzlením, kdy Zaru hledají její pronásledovatelé.

DÁNSKO

Dánské autory zastupuje **Ida Jessenová** (*1964), **Peter Høeg** (*1957) , **Jonas T. Bengtsson** (*1976) a **Kaspar Colling Nielsen** (*1974).

Ida Jessenová je autorkou několika románů a povídkových sbírek, z angličtiny překládá mj. díla Alice Munroové a Marilynne Robinsonové. Je nositelkou řady významných literárních ocenění. Nový čas (En nyt id, 2015) byl vyznamenán Cenou Karen Blixenové a cenou dánského veřejnoprávního rozhlasu jako nejlepší román roku. Musím říct, že její kniha „Nový čas“ mě velmi zaujala.

Nový čas

Nakladatelství Paseka, 2018

Překlad Helena Březinová

Komorní příběh nás zavádí do městečka Thyregod, kam vypravečka-učitelka Lilly nastupuje na místní školu. Její deníkové zápisky jsou zajímavé proto, že vlastně po dvaceti letech vzpomíná na svůj život. Všechno vyvolá onemocnění jejího manžela místního lékaře Viganda, který nakonec v léčbě umírá. Byl o dvacet let starší, když ona nastoupila do místní školy. Uvědomuje si, že jejich bezdětný nepřiliš vydařený vztah, nebyl naplněn smyslem života. Viz str. 111: „Byli jsme svoji dvaadvacet let, i když se toho mezitím událo tolik, světová válka, elektřina, volební právo pro ženy – ano, celý jeden svět skončil a vystřídal ho nový -, stejně bych řekla, že to byl jeden jediný souvislý den. Pro mě nevzrušivý čas.“

Popisuje jejich seznámení ve škole při očkování dětí, ale i svoje pocity při vyučování. Nakonec si uvědomuje, že smrtí manžela pro ni nastává paradoxně nová šance – nový čas, který nechce promarnit. Začíná jezdit autem, pracuje v místní knihovně a objevuje věci, které dříve ve svém okolí nevnímala.

Vyprávění navozuje atmosféru 20.let 20.století, těžký život lidí i dětí uprostřed jutského vřesoviště. Například: Str.62: Jde o to, že většinu života s někým žijete, a pak o něj přijdete. Jste zase svobodné. Svoboda není jen k dobru. Existuje i svoboda, kdy vás nikdo nevidí.

Str.63: Máme své mrtvé. Naši nadějí je jednou být samy něčí mrtvou.

Str. 107: Všechno to hemžení uplynulého života. To je největší výhoda stárnutí. Člověk má vícero životů a lehce přechází z jednoho do druhého.

Peter Høeg je v současnosti nejprekládanější a nejčtenější dánský spisovatel. Zaujal mě jeho román „Až nadejde čas.“

Až nadejde čas.

Vydalo nakladatelství Argo, 2007

přeložil Robert Novotný,

Román vypráví příběh tří žáků (hlavní hrdina Peter, dívka Kateřina a chlapec August, tři hlavní protagonisté vyprávění na Biehlově soukromé škole v Kodani na začátku 70. let). Tyto děti, navíc poznamenané úzkostí a těžkými zážitky z výchovných ústavů, zjistí, že za tuhým autoritativním režimem, který na škole vládne, se skrývá dalekosáhlý plán, a rozhodnou se jej odhalit.

Kniha, inspirovaná autorovými vlastními zkušenostmi ze školních let, je nelíostnou obžalobou odlidštěného a byrokratického výchovně-vzdělávacího systému, jaký tehdy v Dánsku fungoval. Román vyvolal vášnivé veřejné diskuse, poněvadž většina Dánů žije v přesvědčení, že jejich školství je lidské, laskavé a rozumné.

Peter Høeg v tomto románu opět, i když zcela novým způsobem, rozvíjí svá životní témata a i tato jeho v pořadí čtvrtá kniha (vyšla v roce 1993) zapůsobí strhujícím příběhem, jazykovým mistrovstvím a uměleckou přesvědčivostí, které jsou jejich autorovi vlastní.

Ukázka: Str.12: „Ano,“ řekla ona, „když se člověk dostatečně bojí, je možná i to, že ho netrestají, svým způsobem svoboda.“

Jonas T. Bengtsson je významný dánský prozaik. Debutoval roku 2005, proslavil se svým druhým románem Submarino (2007), který byl také úspěšně zfilmován Thomasem Vinterbergem. Je držitelem literární ceny Pera Olova Enquista. Českým čtenářům se poprvé představil románem Pohádka (2013).

Dívka jménem Sus

Vydal Euromedia Group - Odeon , 2017

Překlad Jana Ovská

Jonas T. Bengtsson představuje hlavní hrdinku Sus. Je jí devatenáct let, ale vypadá na dvanáct. Většinu života strávila v drsném prostředí kodaňského ghetta těch nejhudších. Její bratr leží v kómatu v nemocnici. Otec, pro Sus jen brutální opilecké monstrum, sedí ve vězení za vraždu její fetácké matky. Sus drží při životě jediná touha – touha po pomstě... V knize najdete drsné scény, třeba jak chce Sus zabít malé kotě „Zítrapryč.“

Kniha je i o válce v Afgranistánu, kde je vážně zraněn bratr Sus. Ta shání pistoli, aby mohla zabít otce, až se vrátí z vězení. Sus představuje i svět feťáků a ghetta, kde zločin je na denním pořádku.

Kaspar Colling Nielsen debutoval v roce 2010 románem *Mount København* (Mount Kodaň), v němž se zabývá změnami, které by přineslo vystavění 3500 metrů vysoké hory poblíž dánské metropole. O tři roky později vydal román *Dánská občanská válka 2018–2024* (Den danske borgerkrig 2018–2024, česky 2015). Připravuje se zfilmování tohoto románu.

Mount Kodaň

Vydalo Nakladatelství Kniha Zlín, 2018

Překlad Lada Halounová

Co se stane, když se dánská vláda rozhodne vztyčit nad hlavním městem země tři a půltisícovou velehoru? Dánsko rázem získává nové klimatické zóny, ty přinášejí nové exotické druhy zvířat a rostlin. Ale především se setkáváme z řadou lidí, majících plány. Celkem sedmnáct příběhů nás seznámí třeba s ptakočlověkem, který se naučí létat. Je jím původně lékař a amatérský ornitolog Jan Peter Lassen. Ale hora nabízí netušené možnosti a nakonec, jak autor konstatuje na str.127, prodlužuje i délku života, cituji: „Průměrná délka života hory byla podstatně vyšší než v ostatní populaci. Proč k tomuto demografickému rozdílu došlo, se s jistotou neví. Možná za to mohl čistý horský vzduch a čerstvé suroviny z živé přírody. Nejpravděpodobnějším vysvětlením se ovšem zdá být fakt, že obyvatelé hory byli bohatší než zbytek země, a tudíž měli prostředky na využití těch nejnovějších lékařských technologií.“

ŠVÉDSKO

Zřejmě nejpočetnější enklávu autorek a autorů přináší švédská literatura. V mém výběru ji zastupují: **Stieg Larsson** (1954 – 2004) , **Johan Theorin** (*1963), **Mikael Niemi** (* 1959), **Gabriella Håkanssonová** (*1968) a **Jonas Karlsson** (*1971).

Ale sluší se připomenout i klasiky švédské krimi, kterými jsou **Leif GW Persson** (*1945), **Håkan Nesser** (*1950), **Henning Mankell** (*1948) či již vzpomínaný **Stieg Larsson** (1954 – 2004).

A právě **Stieg Larsson** se svou trilogií „Milénium“ započal cestu švédského krimi románu po celém světě. Po celém světě totiž zaujal příběh

punkerky Lisbeth Salanderové a novináře Mikaela Blomqvista. A tak je jen v krátkosti připomenut. Autor stihl napsat tři knihy, ale tvrdí se, že plánoval napsat ještě další, bohužel smrt jeho plány zastavila.

Milénium (1.) Originální název: Muži, kteří nenávidí ženy

Vydalo nakladatelství, Host 2008

Překlad: Azita Haidarová

Novinář Blomqvist šetří starý případ vnučky průmyslníka Harriet Vengerové, která se seznámí s Lisbeth Salanderovou. A tak vzniká prostor pro dvojici Blomqvist – Salanderová, rozkrývající rodinnou historii.

Milénium (2.) Originální název: Flickan som lekte med elden (2006)

Vydalo nakladatelství Host, 2009

Překlad: Azita Haidarová

V tomto dílu se autor podívá na minulý a současný život hackerky Salanderové. Dojde k vraždě dvou novinářů, kteří chystají publikovat článek o dětské prostituci. A když se najdou na místě činu otisky prstů Salanderové, máme tu případ jako hrom.

Milénium (3.) Originální název: Luftslottet som sprängdes (2007)

Vydalo nakladatelství Host, 2010

Překlad: Azita Haidarová

Případ začíná na pohotovosti v nemocnici v Gotheburgu, kam jsou přivezeny dvě osoby: hledaná vražedkyně Lisbeth Salanderová s kulkou v hlavě, a druhá osoba Alexander Zalaščenko, starší muž, kterého Lisbeth napadla sekerou. A opět přichází na pomoc novinář Mikael Blomqvist. Podaří se Salanderová zbavit minulosti a zúročí naději na vítězství spravedlnosti?

Johan Theorin mě zaujal tajuplnou knihou „Skrýš.“

Skrýš

Vydala Moravská Bastei MOBA, s.r.o., Brno, 2013

překlad Jaroslav Bojanovský

Hlavní hrdina Jan Hauger hledá práci ve školce Mýtina v jednom větším městě na západním pobřeží Švédska. Školka sousedí s psychiatrickou Klinikou svaté Patricie, již se mezi lidmi říká Svatá Psycho, zvláštním

zařízení s ostrahou, kde jsou internováni psychicky narušení pachatelé násilných trestných činů. Jan občas eskortuje děti podzemním tunelem, aby se mohli setkat s rodiči.

Jan ve svém dřívějším působišti ukryl chlapce Williama v bunkru, aby se pomstil jedné psycholožce, což je matce Williama. Ale z Janova dřívějšího života se postupně dozvídáme další zajímavé události.

Str.359: Psychokecka z Pandemu! Ta tvoje psycholožka, vzpomínáš si? Chtěla jsi po mně, abych jí něco provedl. Říkala jsi, že ji mám potrestat.

Str.402: Jestli vezmeš zločiny, ze kterých je podezřelý Ivan, na sebe, osvobodí ho.

Str.415: Hana se ohlédne. Zjistil, že se Rami dívá na knížky, které leží na podlaze před Janovou skříní. Když se na ně Hanna povídá zblízka, pozná je ... Čtyři pohádky o lidské osamělosti.

Mikael Niemi (nar. 1959 v Pajale) patří k nejmladší generaci takzvaných „tornedalských“ spisovatelů pocházejících z kraje, kde se střetávají švédské, finské a laponské kulturní a jazykové vlivy. Opravdový úspěch mu však přinesl až první částečně autobiografický román „pro dospělé“ Popmusic z Vittuly (psal jsem o něm v ČAJi č.143- srpen 2018).

Ďáblík (hororový román pro mládež)

Vydalo Euromedia Group, k.s. - Knižní klub v roce 2013

Překlad Viola Somogyi

Hlavní hrdina knížky, třináctiletý chlapec Matti Vanhakoski žije v Pajale, v kraji, který patří sice Švédsku, ale prolínají se zde finské a laponské jazykové vlivy. Mladý hrdina má své přátele, kamaráda Simona a kamarádku Malin. Spolu prožívají jedno pátrání po záhadách kolem sebe. Všechno začne při jedné třídní návštěvě do kostela, kde poznají figurku ďáblíka. Jejich učitel Los onemocní, vyskočí z něj záhadná bytost, ale ještě před tím se z ní oddělí čtyři chuchvalce. A tak Matti, po úmrtí učitele Losa, začne pátrat, aby zjistil zatajené skutečnosti ze své rodiny. Například že Anders Gammelfors byl bratrem jeho dědečka. Možná mu pomůže v pátrání i tetička Berta, ta také ledacos ví.

Matti má ale i nepřátele, jeho spolužáci Tobbe a Franzi jsou mu v patách. Nakonec i učitel Billy, záskok za zemřelého učitele Lose, ten se původně zdál, že je na Mattiho straně. Dramatické pátrání vede Mattiho do studně, ale nechtěl bych prozrazovat víc. Kdo je zázračné zvíře Otso, pes nebo medvěd? A jak zasáhne do celého děje přílet komety?

Debut **Gabrielly Håkanssonové (*1968)** fantastický thriller „operace B“ (1977) vzbudil velkou čtenářskou pozornost. Já se věnuji jejímu jinému románu.

Mozkoman

Vydalo nakladatelství Kniha Zlín

Překlad Anežka Kuzmičová

Podivín Hans Herman Gustavsson píše řadu pojednání, o kterých se radí se svým Mozkomanem. Ten sídlí v jeho hlavě. Pak se vypraví na zájezd do Tichomoří, kde dochází k celé řadě zajímavých událostí, ale především Gustavsson začíná se svým Mozkomanem „válčit.“

str. 15: „Nebude lepší mu říkat Mozkoman? Je to logické a prosté. Tak tedy Mozkoman. Svůj první skutečný dialog započali Herman s Mozkomanem ještě téže noci a v následujícím týdnu již navázali rozsáhlou spolupráci.

Jonas Karlsson čtenářům v knize „Faktura“ pokládá otázku, zda a jak změřit prožitek či štěstí?

Faktura

Vydalo Nakladatelství KNIHA ZLÍN, 2015

Překlad Monika Kašparová

Příběh vyprávěný v ich formě hlavním hrdinou pracujícím na částečný úvazek ve videopůjčovně začíná tím, že obdrží fakturu na astronomickou částku 5 700 000 švédských korun. Netuší, proč by měl platit fakturu, doufá v omyl, ale když dostane upomínku, začíná se shánět po příčině vzniku faktury. Jako filmový fanoušek doufá, že je to jen nějaký špatný film.

A tak telefonicky kontaktuje pracovníci společnosti, která mu fakturu poslala. Seznámí se tak s jistou Maud. Ta mu vysvětlí, že (str.19): „Život něco stojí.“ A zároveň jej ujistí (str.23): „Nezabijeme vás. Jistě ovšem chápete, že není možné, abyste měl dál neomezený přístup k prožitkům, aniž byste za to platil?“

Prostě částka na faktuře je cena za veškeré jeho zážitky a štěstí, které ho kdy potkalo.

Hlavní hrdina dále telefonuje Maud, snaží se svůj dluh snížit, ale nakonec je pozván do sídla společnosti, kde poznává Georga. Ten jeho dluh přepočítá a zjistí, že by měl platit vlastně více, tedy 11 400 000 švédských korun, protože si žije nad poměry.

Vypravěč a hlavní osoba si uvědomuje, že jeho život nebyl vždycky jen

harmonický, prožil nešťastný vztah s dívkou Sunitou, ale na výši dluhu to nemá vliv. Dokonce postupně dosáhne až na dluhový strop, když se částka zvedne na 149 500 000 švédských korun.

Touží sejít se osobně s Maud, opětovně navštěvuje centrálu společnosti, aby zjistil, že (str.107): „Lidé jsou hrozně nešťastní, „začala.“ Většina je na tom špatně! Mají bolesti. Jsou chudí, nemocní, polykají léky, trpí úzkostí, mají strach a jsou nervózní kvůli všemu možnému. Stresují se nebo panikaří, naříkají, mají špatné svědomí .... Většina lidí prožije nanejvýš několik let jisté spokojenosti v dětství. Tehdy nejčastěji získají své body. Potom už je to vyložené ponuré.“

Příběh ukazuje na dnešní společnost, kde se všechno dá měřit penězi, dokonce i štěstí. A nakonec je i zvláštním milostným příběhem hlavního hrdiny a tajemné Maud.

NORSKO

Ze současných norských autorek a autorů jsem si vybral dvojici **Jo Nesbø** (*1960) a **Helga Flatlandová** (*1984).

Jo Nesbø (1960 v Oslu), současný norský spisovatel a hudebník, původním vzděláním ekonom a finanční analytik, zpočátku pracoval jako makléř a novinář. V roce 1997 zaujal kriminálním románem „Netopýří muž“, kde poprvé představil kriminalistu Harry Holeho. Kniha měla obrovský úspěch, získala několik cen, a tak následovaly další knihy s Harry Holem :1998 Kakerlakkene(Švábi), 2000 Rødstrupe (Červenka nese smrt), 2002 Sorgenfri (Bezstarostná, česky jako Nemesis), 2003 Marekors (Pentagram), 2005 Frelseren (Spasitel), 2007 Snømannen(Sněhulák), 2009 Panserhjerter (Pancéřové srdce, česky jako Levhart), 2011 Gjenferd (Přízrak), 2013 Politi (Policie) a 2017 Tørst (Žízeň). Pro zajímavost uvádím, že audioknihy s Harry Holem u nás načetl Hynek čermák. Podle předlohy Jo Nesbøho vznikl norský televizní seriál „Okupace“ o hypotetické okupaci Norska Ruskem.

Červenka Originální název: Rødstrupe (2000)

Vydáno: 2014, Kniha Zlín

Překlad Kateřina Křišťůvková

Část románu se odehrává v roce 1944, kde u Leningradu bojuje jednotka norských vojáků v německých uniformách. Jeden z vojáků Daniel Gudesson, je zastřelen a jeho tělo je uloženo do masového hrobu. Jenže po

čase se ve vídeňském lazaretu objeví zraněný voják, který o sobě tvrdí, že je Daniel Gudeson.

Ale když je v roce 1999 nalezen v ulicích Osla bývalý norský voják z východní fronty s podříznutým hrdlem, je tu čas pro Harry Holeho. Ten má ale průšvih, neboť ten omylem postřelí během návštěvy prezidenta Billa Clintonta v Norsku jednoho agenta americké tajné služby. Harry je povýšen, i když vlastně odsunut k norské tajné službě. Ale Harry se dostane na stopu ilegálního obchodu se zbraněmi, a tak o další zápletky není nouze.

Sněhulák Originální název: Snømannen (2007)

Vydáno:., Kniha Zlín, 2012

Překlad Kateřina Křišťůfková

Sněhulák je sedmou knihou volné série krimirománů, jejichž hrdinou je vyšetřovatel Harry Hole. Je listopad. V Oslu napadl první sníh. Birte Beckerová přichází domů z práce a chválí manžela a syna, jakého postavili v zahradě krásného sněhuláka. Jenže oni žádného sněhuláka nepostavili. Celá rodina užasle zírá z okna. Syn si všimne, že sněhulák je obrácen tváří k domu a jeho černé oči hledí přímo dovnitř. Ráno je Birte pryč. Zmizela bez stopy. Jen sněhulák má kolem krku její šálu. Vreční komisař Harry Hole dostává tajemný dopis s podpisem "Sněhulák" a také novou kolegyni Katrine Brattovou, která si v tajuplnosti se Sněhulákem nezadá. Harry později zjistí, že Birte Beckerová není první případ. Na povrch vyplouvá řada podobných zmizení a ukazuje se, že mají společné rysy, především to, že všechny ženy byly vdané a všechny se ztratily s prvním sněhem. Rozbíhá se vyšetřování, které je tentokrát ještě napínavější než obvykle a pro Harryho o to složitější, že se silně dotýká jeho nové kolegyně i jedné velice blízké osoby. Harry ani netuší, jakému zlu bude muset tentokrát čelit a jakým způsobem bude muset prokázat, co v něm je...

Dovolím si odcitovat pár ukázek:

Str. 56: „Vrah ji tady na místě zabil i rozčtvrtl,“ prohlásil jeden z techniků.

Str. 283: „Vy tady sedíte kvůli tomu, že si myslíme, že vy jste Sněhulák.“

Str. 423: Nebylo to kvůli detailům, protože na první pohled to nevypadalo, že by byla nahá žena nějak zohavená. Ne jako Sylvia Ottersenová nebo Gert Rafto. To, co Harryho k smrti vyděsilo, byla vykonstruovanost, uspořádanost, promyšlenost a chladnokrevnost samotného aranžmá. Mrtvola seděla na vrcholu dvou velkých sněhových koulí, které byly přikutálené ke kmeni stromu a posazené na sebe, jako by tu někdo stavěl sněhuláka. ...

Str. 453: ...během čtyř následujících let zabil další čtyři ženy a došlo mu, že všechny vraždy jsou pokusem rekonstruovat vraždu své matky, došel k závěru, že je blázen.

Nebo přesněji řečeno, že trpí závažnou poruchou osobnosti. ... Rituál spočíval v tom, že se čin musel odehrát nejlépe ten den v roce, kdy napadl první sních. Také v tom, že bylo nutné postavit sněhuláka. A v neposlední řadě ve vrůstajícím stupni sadismu.

... Protože čas se krátil, Raynaudův syndrom se projevoval stále výrazněji ...“

str. 454: ... postupem času získal menší kartotéku žen majících dítě, jež pluje, aby se tak řeklo, pod falešnou vlajkou. A co bylo nejlepší – mezi jeho jménem a těmito ženskými neexistovalo žádné pojítko, ...

str. 455: ... dlouho dumal o tom, jakým efektivnějším způsobem by se mohl zbavovat mrtvol. ... měl proto velkou radost, když ho najednou napadlo řešení. Rezervoáry na mrtvá těla v Anatomickém ústavu. Bylo to geniální a přitom jednoduché. Stejně jako smyčková odporová pilka.

Helga Flatlandová je mladou autorkou, která v knize „Když můžeš, zůstaň. Když musíš, odjed“, představuje norský venkov. Kniha je prvním dílem úspěšné trilogie.

Když můžeš, zůstaň. Když musíš, odjed

Vydalo nakladatelství Větrné mlýny v roce 2015.

Překlad a doslov Miluše Juříčková.

Příběh odehrávající se na norském venkově v okolí Telemarku nás zavede do rodin chlapců, hledajících svoje místo ve světě. Dospívají v muže a nastupují na vojenskou službu, ale svůj rodný kraj se rozhodnou z nejrůznějších důvodů opustit. Nastupují na vojenskou misi v Afghánistánu, kde bohužel tři z nich naleznou smrt. Kniha je rozdělena na čtyři části, v každé se stává vypravěčem jiná osoba. V úvodní kapitole je to mladík Tarjei, potom soused z vesnice Jon Olav, zdánlivě nesouvisející z dějem, ale vlastně otec jednoho z chlapců, ten sice neodjede do války, ale udržuje intimní homosexuální poměr s jedním z válečných obětí příběhu. Další vypravěčkou je žena, Tarjeiova matka Karin a na závěr další oběť Trygve. I když román, s výjimkou života odvedenců, vlastně nezobrazuje válečné události, je to příběh o válce, sice se odehrávající kdesi daleko, ale strašně blízko našich srdcí. Kromě otázek odchodu z domova řeší autorka i vazby v rodině, citové pohledy rodičů a dětí, nesplněné naděje vkládané do dětí, nebo naopak poslušnost k rodinné tradici, které se mladí muži podřídí, aby

nakonec hledali východisko v útěku do války. Zajímavý je údaj uváděný autorkou doslovu Miluší Juříčkovou (viz „Hlasy v záblesku smrti“), že autorka odevzdala rukopis do nakladatelství koncem května 2010. A 27.června 2010 skutečně zahynuli na severu Afghánistánu čtyři vojáci mezinárodních jednotek – Norové.

ISLAND

Přiznám se, že s islandskou literaturou jsem zatím neměl tu čest. **Audur Ava Ólafsdóttir (*1958)** je první vlaštovkou v mém čtenářském deníku. V tomto případě spíše růží, neboť jsem četl její knihu „Výhonek osmilisté růže“.

Audur Ava Ólafsdóttir literárně debutovala románem *Upphækkuð jörð* (1998); za svou druhou knihu *Rigning í nóvember* (2004) obdržela Literární cenu Tómade Guðmundssona. Zatím největší ohlas vzbudil její román *Výhonek osmilisté růže* (*Afleggjarinn*, 2007), jenž byl přeložen do řady světových jazyků včetně češtiny.

Výhonek osmilisté růže

Vydalo nakladatelství Plus, 2012

Překlad Helena Kadečková

Mladý hrdina románu Arnljótur Þórir (22 let) se vydává z rodného severského ostrova do horského kláštera. Představuje svého otce a autistického bratra, se kterými doma večeří. Vzpomíná na svoji matku, která zahynula v 59 letech při autonehodě. A právě láska matky ke květinám jej přivede k nápadu cestovat. Náhodně zplodí dceru Flóru Sól s téměř neznámou dívkou Annou. Ta jej navštíví v klášteře, kde Arnljótur žije. Nakonec nachází postupně vztah ke své dceři i matce svého dítěte. V zahradě kláštera, kde poznává pátera Tomáše, začíná pěstovat osmilistou růži.

Ukázka z románu: str. 143: "Růže osmilistá. Z lůžka jí vyrůstá osm lístků, kolem pak dalších osm, ve třech vrstvách, celkem dvacet čtyři okvětních lístků, které tvoří poupě, a to je skoro pořád orosené,"...

Nevím, do jaké míry jsem obsáhl současnou literaturu severských zemí. Jsem si vědom i skutečnosti, že se jedná pouze o prozaické knihy. Na poezii si netroufám, ale doufám, že můj malý výlet přece jenom naznačil, proč je právě literatura těchto zemí oblíbená nejen i u nás, ale i v dalších zemích nejen Evropy.

Václav

Zlata ZÁKOUTSKÁ : STALO SE V KRKONOŠÍCH

Krkonošské jaro jako malované. V údolí bledule, od vrcholků dolů až po úpatí kopců spousta sněhu. Svahy, jiskřící ve slunci novým popraškem, čistý vzduch (ještě relativně čistý, psal se rok 1956) sliboval pěknou neděli. Jen neděli, soboty byly ještě pracovní. Mladí manželé s chlapcem ani ne tříletým a svou dobrou známou, kamarádkou Naďou, se vydali do Krkonoš. Vlakem. Dálkové autobusy, ani auta, nebyly častým zjevem. Vlak byl nejlevnější dopravní prostředek a staré autobusy spojovaly několikrát denně Vrchlabí se Špindlerovým Mlýnem. Novopacko není daleko.

Otec Petr a Naďa měli lyže, maminka Dana a malý Zděnda sánky. Do kopce jí lyžaři pomáhali táhnout baculatý náklad. S kopce se jelo. Radost z pohybu a dobrou náladu umocňovalo krásné počasí. Celodenní hřebenová túra 20 až 25 km byla normou, na kterou byli zvyklí.

Hluboké lesy nad Medvědínem (teď to zní jako špatný vtip nebo neznalost situace), jen úzké průseky, cesty vesměs neznačené. Nikde ani živáčka. Obloha se zatáhla, šero hlásilo sklonek odpoledne, ale hlavně změnu počasí. Bylo téměř 16 hodin, nejvyšší čas sjet dolů. Během dne sním sluncem ještě více ztěžkl. Promočený hrubý firn.

„Akorát tak na lámání noh!“ pomyslela si máma Dana a nařídila malému sedět vodorovně, nedávat nožky dolů a pevně se držet. Lyže sice nevyvinuly velkou rychlost, ale při odbočování byly těžko ovladatelné. Neposlouchaly. Lidská kost je křehká jako suchá větévka v porovnání se silou tlaku a váhy mokrého sněhu. Naďa upadla. Ustát to nešlo. Manželé ji opatrně usadili na sánky. Dana přejela rukou po bérce. Boulička se začínajícím otokem.

„Je to zlomené, ujížděj pro Horskou službu. Neboj, já si poradím.“

Hluboko se propadala do sněhu, než našla vhodné menší větve na dlahy. Snad celou věčnost řezala nožikem dvě větve. Často se ohlížela po dítěti a po zraněné. Kluk seděl spokojeně na batohu a zajímal ho jen koláč. Horší to bylo s Naďou. Třesavka a bledost obličeje prozrazovaly začínající šok.

„Jsem sama, ale jen klid a žádnou paniku!“ nařizovala si v duchu Dana. Rychlé podání tekutin, tableta proti bolesti, tření končetin a chlácholivá tichá slova zapůsobily. Zabalila Naďu do všeho, co mohla postrádat. Třesavka pomalu ustávala.

Zlomeninu podložila dlahami, zafixovala přes šponovky a šátky upevnila přes dva klouby. Noha byla ve fyziologické poloze a bolest ustupovala. Lyžařské Nadiny hole použila Dana k prodloužení délky sedací plochy maličkých saní, aby zlomená noha mohla být natažená. Pracovala rychle. Co chvíli pohlédla letmo na oba svěřence. Stav se neměnil, byli klidní a

Dana byla se svou prací spokojena. Kdyby byla fraktura komplikovaná, bylo by to horší. Sníh pod převislými větvemi mohutných smrků udupala, nastlala chvojí, aby sánky nepropadaly a bylo od noh tepleji. Sem těžce zatáhla saně se zraněnou kamarádkou, dítě přemístila na její zdravou nohu, aby se navzájem hřáli. Malý usínal. Jeho teplo a pravidelné oddychování působily blahodárně i na Naďu. Chvillemi dřímala, zády opřená o strom. Místo bylo chráněno před větrem a částečně i deštěm, měnícím se ve vlhké sněžení. Mlha a tma houstly. Syrové vlhko Danu přemáhalo. Usilovně pobíhala ve vydupaném asi 10 metrovém okruhu kolem saní, cvičila, třela si ruce. Nohy zámly, boty promočené. Zmocňoval se jí neklid a strach o manžela. Dojel dolů? Neleží někde ve stráni bez pomoci i on? Zakazovala si tyto myšlenky, ale všechny smysly měla napjaté do krajnosti. Les hustý a neproniknutelný, nikde ani světélka. Občas hluboko dole zaštěkal pes a zase ticho, zvonivé a ohlušující. Bylo už 19 hodin a pod stromy tma.

„Co budu dělat? Jak přechkáme noc? Odejít pro další pomoc od nich nemohu.“

Čekání, zoufalá bezradnost a pocit odpovědnosti. Byla úplně sama. Ti dva spali. Konečně zaslechla lidské hlasy. Přibližovaly se a bylo jich víc. Volala

a pískala. Zaslechli ji a ozvali se. Probleskovala už i světla baterek. Chtělo se jí brečet štěstím. Jsou zachráněni!

Přišli dva členové Horské služby a devět vojáků. Na první nosítka uložili zraněnou, na druhá polospící dítě, oba pečlivě zakryté dekami. Čtyři muži ke každým nosítkům, zbylí se podělili o dvojce lyže a batohy. Čelo průvodu začalo sestupovat do údolí. Petr, po přivedení pomoci, klesl úplným vyčerpaním na nízké sánky.

„No nazdar,“ zašeptala Dana, když mu vkládala do úst kostku cukru s poslední kapkou citronu. Tekutinu nahradila hrst sněhu. Přes jeho protesty táhla Dana svého muže pomalu za ostatními. Sáně se hluboko bořily pod tíhou těla, ale stačilo jen pár minut odpočinku. Než dostihli záchranáře, bylo vše v pořádku. Za chvíli se střídali s ostatními v nesení lyží a lehčích nosítek, kde spokojeně spal syn. Dana se sánkami poskakovala v rozslapaném sněhu a uzavírala noční průvod. Přemýšlela o celém dnu, o své hrůze a nejistotě a nakonec šťastném konci. Zaplavovala ji nevýslovná vděčnost k těm drsným chlapům z hor. Nešla vyjádřit slovy.

Před 21. hodinou čekala na kraji Špindlu sanitka. Posbírala tři dospělé, dítě, lyže, sáně a batohy a vyjela k Vrchlabí.

Lékař v nemocnici byl spokojen s první pomocí, to Danu zahrálo u srdce. Po půlnoci, po rtg snímcích a následném odborném zákroku, ležela Dana tiše na nemocničním lůžku. Rodina s dítětem nastoupila cestu k

domovu. Ještě že měli ve Vrchlabí přátele, kteří i v tuto časnou ranní hodinu neváhali vstát a nastartovat staříčkou Pragovku, aby pomohli. Odvezli je do Nové Paky a hned se vraceli zpět. Jízda trvala dlouho. Za pár hodin všichni zúčastnění nastupovali do práce, malý Zděnda do jeslí, vojáci do služby a členové HS do svého civilního zaměstnání. Příběh z hor skončil dobře. Jak by to všechno dopadlo, kdyby jeli jen ve dvojici, kdyby Petr nebyl tak dobrý lyžař, kdyby Dana nebyla zkušenou zdravotnicí, kdyby nepřišla včas pomoc, kdyby...?

Daninou a Petrovou láskou zůstala i nadále příroda, hory a Krkonoše zvlášť. Neporušují zásadu účasti nejméně tří osob. Za dlouhá léta aktivního provádění turistiky na kole, na lyžích i pěšky, v zimě i v létě, prožili mnoho příhod dobrých i zlých, ale dodnes vzpomínají na pomoc jedenácti bezejmenných, dvou členů HS ze Špindlu a devíti vojáků – příslušníků Pracovních technických praporů s černými výložkami. S úsměvem odmítli malou nabízenou odměnu i naše díky. Přes dotaz na posádce zůstali ve věčné anonymitě, neocenění, ale nezapomenuti.

ČAJ pro chvíle pohody

č.148, leden 2019, ročník XVIII

Vydáno 5. ledna 2019 v Nové Pace

Redakce: Václav Franc, K Hájku 1724, 509 01 Nová Paka

Franczub@seznam.cz

Grafická úprava titulní strany Jozef dŘevník Borovský

Interní tiskovina regionálních autorů Jičínska.

TEXTY NEPROŠLY JAZYKOVOU ÚPRAVOU!